

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	13
----------------------	----

ABREVIERI UZUALE.....	15
-----------------------	----

TEMA I. DOMENIUL CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ, PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL, APLICAREA LEGII DE PROCEDURĂ CIVILĂ

I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă	17
I.1. Preliminarii	17
I.2. Aria de aplicabilitate a procedurii civile	18
II. Principiile fundamentale ale procesului civil.....	18
II.1. Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil	20
II.2. Principiul legalității	22
II.3. Principiul egalității	23
II.4. Principiul disponibilității sau dreptul de dispoziție al părților	23
II.5. Principiul bunei-credințe.....	24
II.6. Principiul dreptului la apărare	25
II.7. Principiul contradictorialității	26
II.8. Principiul oralității	27
II.9. Principiul nemijlocirii.....	27
II.10. Principiul publicității	28
II.11. Principiul privind limba desfășurării procesului	29
II.12. Principiul continuității	30
II.13. Principiul rolului judecătorului în aflarea adevărului.....	31
III. Aplicarea legii de procedură civilă.....	33
III.1. Aplicarea în timp a normelor de drept procesual civil	33
III.2. Aplicarea în spațiu a normelor de drept procesual civil	34
TEMA I – Referințe bibliografice	35
TEMA I – Aplicații, teste de lucru	39

TEMA II. ACȚIUNEA CIVILĂ

I. Noțiunea și trăsăturile acțiunii civile.....	45
I.1. Noțiune.....	45
I.2. Trăsături.....	45
II. Elementele acțiunii civile.....	47
II.1. Părțile.....	47
II.2. Obiectul acțiunii civile.....	49
II.3. Cauza acțiunii civile.....	50
III. Condițiile de exercitare a acțiunii civile.....	51
III.1. Capacitatea procesuală (legitimatio ad procesum).....	52
III.2. Calitatea procesuală (legitimatio ad causam).....	54
III.3. Formularea unei pretenții (afirmarea unui drept).....	55
III.4. Justificarea unui interes.....	57
IV. Tipuri de acțiuni/cereri în procesul civil.....	58
IV.1. Tipuri de acțiuni/cereri în funcție de scopul material urmărit.....	58
IV.2. Tipuri de acțiuni/cereri în funcție de natura dreptului valorificat.....	59
IV.3. Tipuri de acțiuni/cereri în funcție de calea procedurală.....	59
TEMA II – Referințe bibliografice.....	61
TEMA II – Aplicații, teste de lucru.....	64

TEMA III. PARTICIPANȚII
LA PROCESUL CIVIL

I. Sfera participanților în procesul civil.....	67
I.1. Noțiunea de participant în procesul civil.....	67
I.2. Părțile – participanți în procesul civil.....	67
I.3. Alți participanți în procesul civil.....	68
II. Instanța judecătorească – participant în procesul civil.....	68
II.1. Delimitări terminologice.....	68
II.2. Compunerea și constituirea instanțelor.....	69
II.3. Incidente privind compunerea și constituirea instanței. Cazuri de incompatibilitate.....	70
II.4. Abținerea și recuzarea.....	74
III. Părțile în procesul civil.....	76
III.1. Noțiunea de părți. Accepțiuni.....	76
III.2. Coparticiparea procesuală (litisconsorțiul).....	78
III.3. Participarea terților la judecată.....	79
III.3.1. Intervenția voluntară. Noțiune și tipologie.....	80
III.3.2. Intervenția forțată. Noțiune și tipologie.....	81
III.4. Reprezentarea, asistarea, autorizarea.....	85

III.4.1. Reprezentarea	85
III.4.2. Asistența.....	87
III.4.3. Autorizarea	88
IV. Ministerul Public – participant în procesul civil	88
TEMA III – Referințe bibliografice	91
TEMA III – Aplicații, teste de lucru	94

TEMA IV. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI

I. Conceptul de competență. Felurile competenței	98
I.1. Conceptul de competență.....	98
I.2. Felurile competenței	99
II. Competența materială a instanțelor judecătorești (<i>ratione materiae</i>).....	102
II.1. Competența materială a judecătoriei.....	102
II.2. Competența materială a tribunalului.....	104
II.3. Competența materială a curții de apel	104
II.4. Competența materială a Înaltei Curți de Casație și Justiție.....	105
III. Competența teritorială a instanțelor judecătorești (<i>ratione loci</i>).....	106
III.1. Competența teritorială de drept comun.....	106
III.2. Competența teritorială alternativă.....	107
III.3. Competența teritorială exclusivă sau excepțională.....	108
IV. Întinderea competenței instanței sesizate și incidente privitoare la competență	110
IV.1. Întinderea competenței instanței sesizate	110
IV.2. Incidente privitoare la competență.....	111
IV.2.1. Excepția de necompetență.....	111
IV.2.2. Conflictul de competență.....	113
IV.2.3. Litispendența și conexitatea	113
IV.2.4. Strămutarea proceselor și delegarea instanței	115
TEMA IV – Referințe bibliografice	118
TEMA IV – Aplicații, teste de lucru.....	121

TEMA V. ACTE DE PROCEDURĂ ȘI TERMENE PROCEDURALE

I. Condiții generale privind actele de procedură.....	125
I.1. Noțiunea actului de procedură.....	125
I.2. Forma actelor de procedură.....	126
I.3. Conținutul cererii.....	126

I.4. Cerințe pentru multiplicarea cererii.....	127
I.5. Cerințe pentru cererea formulată prin reprezentant.....	127
I.6. Cerințe pentru înscrisurile anexate.....	128
II. Reguli de citare și comunicarea actelor de procedură.....	128
II.1. Citarea și citația. Delimitări.....	128
II.2. Entități implicate și modalități de comunicare.....	128
II.3. Locul citării.....	129
II.4. Procedura de comunicare a citației și a altor acte de procedură.....	129
II.5. Cuprinsul citației.....	130
II.6. Comunicarea citației.....	131
III. Termenele procedurale.....	132
III.1. Noțiuni.....	132
III.2. Durată și mod de calcul.....	132
IV. Sancțiuni pentru nerespectarea condițiilor privind actele de procedură și termenele procedurale.....	133
IV.1. Nulitatea – noțiune, clasificare, efecte.....	133
IV.2. Decăderea.....	134
TEMA V – Referințe bibliografice.....	136
TEMA V – Aplicații, teste de lucru.....	139

TEMA VI. PROCEDURA CONTENCIOASĂ. PROCEDURA ÎN FAȚA PRIMEI INSTANȚE

I. Sesizarea instanței de judecată.....	142
I.1. Desfășurarea procesului civil. Preliminarii.....	142
I.2. Dispoziții generale privind judecata în fața primei instanțe.....	144
I.3. Acte de sesizare a instanței judecătorești.....	146
I.3.1. Cererea de chemare în judecată.....	146
I.3.2. Întâmpinarea.....	153
I.3.3. Cererea reconvențională.....	156
II. Judecata.....	158
II.1. Dispoziții generale privind judecata.....	158
II.1.1. Reguli privind scopul și locul judecării procesului.....	159
II.1.2. Reguli privind publicitatea și continuitatea în proces.....	160
II.1.3. Reguli privind pregătirea și desfășurarea ședinței de judecată.....	162
II.1.4. Reguli privind amânarea.....	165
II.1.5. Reguli privind judecarea cauzei în lipsa părții legal citate.....	166
II.1.6. Reguli privind discutarea cererilor și excepțiilor.....	166
II.1.7. Reguli privind folosirea traducătorului și interpretului.....	167
II.1.8. Reguli privind ascultarea minorilor.....	167
II.1.9. Reguli privind soluționarea amiabilă a litigiului.....	167

II.1.10. Reguli privind termenul în cunoștință și preschimbarea termenului	167
II.1.11. Reguli privind notele de ședință, înregistrarea ședinței și încheierile de ședință	169
II.2. Etapa cercetării procesului	170
II.2.1. Dispoziții comune	170
II.2.2. Excepțiile procesuale	173
II.2.3. Probele	175
II.2.3.1. Noțiunea de probă	175
II.2.3.2. Obiectul probei.....	175
II.2.3.3. Sarcina probei.....	175
II.2.3.4. Admisibilitatea probei.....	176
II.2.3.5. Administrarea probelor.....	177
II.2.3.6. Mijloace de probă.....	179
II.2.3.7. Administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici	183
II.3. Etapa dezbaterii în fond a procesului	184
II.4. Etapa deliberării și pronunțării hotărârii judecătorești	185
III. Unele incidente procedurale.....	187
III.1. Noțiunea și aria incidentelor procedurale	187
III.2. Incidente procedurale ca acte de dispoziție ale părților	188
III.2.1. Renunțarea (desistarea).....	189
III.2.1.1. Renunțarea la judecată.....	189
III.2.1.2. Renunțarea la dreptul pretins	191
III.2.2. Achiesarea	192
III.2.2.1. Achiesarea la pretențiile reclamantului	193
III.2.2.2. Achiesarea la hotărâre.....	194
III.2.3. Tranzacția.....	195
III.3. Alte incidente	198
III.3.1. Suspendarea procesului	198
III.3.1.1. Suspendarea voluntară	199
III.3.1.2. Suspendarea de drept.....	200
III.3.1.3. Suspendarea judecătorească.....	202
III.3.1.4. Alte aspecte privind suspendarea.....	204
III.3.2. Perimarea	204
IV. Hotărârile judecătorești.....	207
IV.1. Dispoziții generale.....	207
IV.1.1. Note prelabile	207
IV.1.2. Hotărârile judecătorești. Noțiune și tipologie	210
IV.1.3. Conținutul hotărârii judecătorești. Elemente de structură.....	212
IV.1.3.1. Partea introductivă a hotărârii (practica)	213
IV.1.3.2. Considerentele hotărârii (motivarea)	213
IV.1.3.3. Dispozitivul hotărârii	214

IV.1.4. Întocmirea și comunicarea hotărârii judecătorești.....	215
IV.1.5. Efectele hotărârii judecătorești	216
IV.2. Îndreptarea, lămurirea și completarea hotărârii judecătorești	220
IV.2.1. Îndreptarea hotărârii	220
IV.2.2. Lămurirea hotărârii	221
IV.2.3. Completarea hotărârii	221
IV.3. Alte aspecte privind hotărârile judecătorești (executarea provizorie și cheltuielile de judecată)	222
IV.3.1. Executarea provizorie/vremelnică	222
IV.3.2. Cheltuielile de judecată	223
TEMA VI – Referințe bibliografice	225
TEMA VI – Aplicații, teste de lucru.....	229
BIBLIOGRAFIE.....	252
INDEX DE TERMENI.....	259

TEMA I.

DOMENIUL CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ, PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL, APLICAREA LEGII DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Sediul materiei – CPC¹ (C. proc. civ.), Titlul preliminar (Domeniul de reglementare al codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil), art. 1 - 28

Planul temei:

- I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă
- II. Principiile fundamentale ale procesului civil
- III. Aplicarea legii de procedură civilă

I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă

I.1. Preliminarii

Domeniul Codului de procedură civilă oferă și obiectul de studiu al dreptului procesual civil.

Dreptul procesual civil este definit ca ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată a cauzelor de natură civilă, precum și modul

¹ Referirile la CPC au în vedere textul Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, text în vigoare de la data de 15 februarie 2013, republicat în 2015, cu modificări ulterioare (cea mai recentă modificare de substanță - Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, publicată în M. Of. al României nr. 1074 din 18 decembrie 2018). Abrevierea *C. proc. civ.* din prezenta lucrare trebuie asimilată în mod corespunzător referirilor la NCPC (Noul Cod de procedură civilă), abreviere încă uzuală, prezentă în unele opțiuni doctrinare de domeniu.

de executare silită a hotărârilor judecătorești pronunțate în aceste cauze.

Normele de drept procesual civil sunt înțelese ca acele reguli generale, abstracte și obligatorii care reglementează modul de organizare și desfășurare a procesului civil. Cea mai importantă categorisire a acestora este delimitarea în: *norme de organizare judecătorească, norme de competență și norme de procedură propriu-zisă* (contencioasă și necontencioasă).

1.2. Aria de aplicabilitate a procedurii civile

Aria de aplicabilitate a procedurii civile este consacrată astăzi normativ în chiar debutul Codului de procedură civilă.² Astfel, potrivit voinței legiuitorului, atât litigiile pur civile (cărora se aplică direct și cu prioritate), cât și litigiile de muncă, cele de contencios administrativ, financiar și fiscal sau cele ivite între profesioniști, deși beneficiază de reglementări substanțiale speciale, antrenează în rezolvarea lor și regulile dreptului procesual civil. Astfel, sub titlul *Aplicabilitatea generală a Codului de procedură civilă*, dispozițiile art. 2 din C. proc. civ. consacră calitatea de *drept comun a codului de procedură* în materie civilă. Se statuează astfel caracterul aplicabil al dispozițiilor de drept procesual civil și în alte materii decât cele derivate din raporturi de drept substanțial civil.

Totodată, sub raportul forței obligatorii a normelor de drept intern în raport cu cele de drept internațional sau/și unional, dispozițiile art. 3 și 4 din C. proc. civ. afirmă *prioritatea tratatelor internaționale privitoare la drepturile omului (art. 3) și a dreptului Uniunii Europene (art. 4).*

II. Principiile fundamentale ale procesului civil

Procesul civil are ca menire realizarea sau recunoașterea drepturilor subiective ori a altor situații juridice deduse judecății, precum și a executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege, fiind mijlocul de apărare, destinat părților, indiferent de poziția procesuală pe care acestea se situează.

² Așa cum *dreptul civil este drept comun* pentru alte ramuri de drept substanțial, *procedura civilă* a creat reguli care sunt aplicabile nu doar litigiilor derivate din raporturi juridice de drept civil, ci și litigiilor izvorâte din realizarea raporturilor de drept substanțial ale unor ramuri înrudite dreptului civil, ceea ce îi conferă calitatea de *procedură de drept comun*.

Premisa este statuată și normativ, prevederile Codului de procedură civilă³ definind acțiunea civilă drept ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a unei alte situații juridice (după cum, procedura este contencioasă sau necontencioasă).

Sintetizând, prin *proces civil* vom înțelege *acea activitate pe care o desfășoară instanța de judecată, părțile, alte persoane sau organe care participă la judecată, în scopul realizării sau recunoașterii drepturilor subiective și a altor situații juridice deduse judecătii, precum și al executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege.*⁴

C. proc. civ. oferă spațiu de reglementare *principiilor fundamentale ale procesului civil* în Titlul preliminar, pentru a marca astfel semnificația principiilor, calificate doctrinar ca *idei călăuzitoare sau ca imperative cărora întreaga economie a reglementării trebuie să le răspundă.*

La un inventar succint, din cele 18 articole de text dedicate materiei, *13 pot fi extrase ca principii propriu-zise*, unele clasice, în majoritate deja consacrate constituțional sau/și la nivelul documentelor internaționale cu semnificație pentru dreptul intern, altele consacrate doctrinar și confirmate de jurisprudență.

Deși ordinea reglementării lor în text nu pare aleatorie, sub aspectul sistematizării, textul nu excelează în rigoare. Astfel, după ce reafirmă *accesul liber la justiție* asociat cu obligativitatea justiției civile de a se pronunța cu privire la toate cauzele cu care este investită, neputând *refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă* (art. 5 alin. 1), textul de debut al capitolului privind principiile fundamentale ale procesului civil exclude caracterul de izvor formal de drept al jurisprudenței civile,

³ Art. 29 din C. proc. civ.

⁴ Procesul civil parcurge, de regulă, 2 faze: *faza judecătii* (în primă instanță și în căile de atac) și *faza executării silite*.

dispozițiile sale statuând că *este interzis judecătorului să stabilească dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță în cauzele ce îi sunt supuse judecății* (art. 5 alin. 2).

Cu fidelitate pentru ordinea textelor, principiile au următoarele enunțuri:

- *dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil* (art. 6);
- *legalitatea* (art. 7);
- *egalitatea* (art. 8);
- *dreptul de dispoziție al părților* (art. 9);
- *buna-credință* (art. 12);
- *dreptul la apărare* (art. 13);
- *contradictorialitatea* (art. 14);
- *oralitatea* (art. 15);
- *nemijlocirea* (art. 16);
- *publicitatea* (art. 17);
- *limba desfășurării procesului* (art. 18);
- *continuitatea* (art. 19);
- *rolul judecătorului în aflarea adevărului* (art. 22);
- *respectul cuvenit justiției* (art. 23).

Fără a face un expozeu de detaliu, vom recurge în cele ce urmează la o succintă prezentare a opțiunii de reglementare oferite de C. proc. civ., propunând fiecărui principiu evocat de text o scurtă analiză.

II.1. Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil

În temeiul principiului *dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil*, orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege.

Principiul enunțat ca atare de textul codului este expresia unei *suma divisio*, pentru că, în realitate, toate celelalte principii nu sunt decât garanții de eficiență pentru acesta. Realizarea exigenței unui *proces echitabil* constituie răspunsul complex la un set de subcondiții pe care acestea le asigură.

În strânsă relație cu acest principiu, în același context, legiuitorul procesual civil instituie o obligație – *instanța este datoare n.n.* – pentru instanță de a lua toate măsurile necesare pentru desfășurarea în acești termeni a demersului procesual. Formularea de text este elocventă.

Față de textul codului anterior, care folosea expresia *durată rezonabilă*, redactorii C. proc. civ. optează pentru fixarea unui parametru temporal mai ușor de cuantificat – *termen optim și previzibil*.⁵

În acest fel, se consideră că aprecierea judecătorului asupra ritmicității procesului care-i este deferit spre soluționare este strâns legată de criteriile de determinare – complexitatea cauzei, natura dreptului în judecată, eventuale tendințe de tergiversare provenite de la părți ș.a. – și, în acest fel, mai puțin permisiv pentru subiectivism.

Ca efect concret, referitor la cerința de *predictibilitate*, Codul prevede că, față de împrejurările concrete ale speței, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate și după ascultarea acestora, judecătorul va *estima* durata necesară pentru cercetarea procesului și va consemna aceasta în încheiere, putând fi reconsiderată pe parcursul desfășurării procedurii doar pentru motive temeinice. Se dorește așadar și o disciplinare a conduitei procesuale a tuturor participanților la proces și o prezumție de predictibilitate relativ la durata soluționării cauzei.

Fără a oferi text distinct, în cuprinsul reglementării dreptului la un proces echitabil, C. proc. civ. evocă și cerința *celerității judecății*.⁶ Totodată,

⁵ Formulare preferată și impusă pe cale jurisprudențială mai degrabă, la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului. Pentru dreptul nostru intern, opțiunea este criticabilă întrucât vedește inconsecvență, în raport cu alte acte normative incidente în materie – art. 21, alin. 3 din Constituția României și art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, care utilizează sintagma „*termen rezonabil*”.

⁶ Celeritatea este una dintre exigențele de esență ale noului cadru legislativ procesual civil. Alături de îmbunătățirea actului de justiție, asigurarea celerității soluționării cauzelor constituie un imperativ căruia textul încearcă să-i răspundă. Astfel: simplificarea formelor procedurale, resistemizarea etapelor procesului civil, redefinirea competenței și reșezarea căilor de atac, reglementarea procedurii contestației privind tergiversarea procedurii sunt doar câteva expresii ale acestei preocupări a noii legi de procedură civilă. În aceeași notă, Tezele prealabile ale Proiectului Noului Cod de procedură civilă sintetizau foarte bine acest aspect, afirmând că „*urmărind construcția unei proceduri civile moderne și echilibrate, proiectul se concentrează în mod deosebit asupra măsurilor de natură să accelereze obținerea răspunsului judecătoresc într-un anumit termen, cu respectarea, în egală măsură, a drepturilor procedurale ale părților și principiile fundamentale ale procesului civil*”

principiul este susținut și de alte texte din cuprinsului codului, între acestea cel mai relevant fiind art. 241. Denumit sugestiv *Asigurarea celerității*, textul prevede: fixarea de termene scurte, chiar de la o zi la alta, stabilirea de îndatoriri pentru părți și alți participanți relativ la prezentarea dovezilor cu înscrisuri, relații scrise, răspunsul scris la interogatoriu, asistarea și concursul la efectuarea în termen a expertizelor, precum și orice alte demersuri necesare soluționării cauzei și utilizarea mijloacelor tehnice moderne și rapide pentru comunicarea datelor solicitate (telefon, fax, poștă electronică) și astfel, pentru accelerarea procedurii.

Atât *principiul dreptului la un proces echitabil*, într-un termen optim și rezonabil cât și *cerința celerității* acoperă ca domeniu întreg procesul civil, în toată desfășurarea sa.⁷

II.2. Principiul legalității

Apare mai degrabă ca o confirmare a textului constituțional. Aparent, prezența sa expresă în text, salutară desigur,⁸ pare să aibă resortul doar în descurajarea opțiunilor de vedere pentru care principiul nici nu trebuie socotit ca atare, evocarea sa fiind subînțeleasă.

În realitate, deși textual, Codul îi rezervă un singur articol (art. 7), dimensiunile sale sunt cu mult mai ample. Pe drept cuvânt, toate acele principii noi, calificate drept *obligații* și înscrise în categoria principiilor procesului civil constituie mai degrabă valențe ale principiului legalității.

Sub aspect procesual, enunțul care consacră legalitatea formulează și o îndatorire pentru judecător, aceea de a veghea la respectarea dispozițiilor legii privind realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces (art. 7 (2)).

– Tezele prealabile ale noului Cod de procedură civilă, aprobate prin H.G. nr. 1527/2007 (publicată în M. Of. al României, Partea I, nr. 889 din 27 decembrie 2007).

⁷ Dispozițiile sale fiind aplicabile corespunzător și în faza executării silite – art. 6 (2).

⁸ Este binevenită opțiunea textului de a-l consacra expres, mai ales într-un context în care criza de credibilitate a legii este o problemă de notorietate. În alte condiții însă – de *normalitate juridică* n.n. – o atare consacrare normativă ar părea inutilă, în condițiile unei convingeri naturale că toate acțiunile antrenate în proces nu se pot desfășura altfel decât în acord cu legea.